

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра менеджменту та публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ»
(за матеріалами Вінницької міської ради, м. Вінниця)**

Здобувача вищої освіти
2 курсу, групи ПУА-21д(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
денної форми навчання

Олексія САПРИГИ

Науковий керівник
д-р. філос. наук, професор

Наталія ЗАМКОВА

Гарант освітньої програми
канд. наук держ. упр., доцент

Ірина НІКОЛІНА

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ	7
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)	19
2.1. Характеристика основних складових соціальної інфраструктури на місцевому рівні	19
2.2. Аналіз стану та проблеми розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні	28
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ВІННИЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	39
3.1. Пропозиції щодо вдосконалення соціальної інфраструктури у Вінницькій територіальній громаді	39
3.2. Обґрунтування стратегії розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні (на прикладі Вінницької міської ради)	44
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціальна інфраструктура, включаючи освітні, медичні, культурні, транспортні та комунальні об'єкти, є основою для забезпечення належного рівня життя місцевого населення. Її розвиток впливає на доступ громадян до базових послуг, що визначає їхній добробут, здоров'я та соціальну стабільність.

Останніми роками в Україні відбувається децентралізація влади, що підвищує роль місцевих громад у прийнятті управлінських рішень. Розвиток соціальної інфраструктури стає одним із пріоритетних завдань місцевих органів влади, які повинні ефективно використовувати ресурси для задоволення потреб населення. Проте у державі існує нерівномірний розвиток соціальної інфраструктури між різними регіонами та навіть в межах окремих територій. Низький рівень інфраструктури на місцевому рівні може призводити до відтоку населення з районів, погіршення соціально-економічної ситуації та занепаду окремих територій. Розвиток технологій, урбанізація та зміни в демографічних тенденціях вимагають адаптації соціальної інфраструктури до нових реалій. Ефективне публічне управління має забезпечувати відповіді на ці виклики та підтримувати стійкий розвиток на місцях. Сучасна соціальна інфраструктура сприяє залученню інвестицій, розвитку малого і середнього бізнесу, створенню робочих місць та загальному економічному зростанню на місцевому рівні. Тому її ефективне управління є важливим чинником економічної стабільності й процвітання громад, що і визначає актуальність даної теми.

Публічне управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні є критично важливим для забезпечення сталого розвитку територій, покращення якості життя населення та подолання соціально-економічних нерівностей та здатне вирівняти ці диспропорції та забезпечити

рівний доступ до послуг для всіх громадян. Саме це спонукало до вибору даної теми.

Сталий розвиток держави залежить від сталого соціально-економічного розвитку сільських територій і рівня життя їхніх жителів. Важливим чинником у цьому процесі є наявність розвинутої соціальної інфраструктури, яка забезпечує рівні можливості для задоволення прав і потреб місцевого населення завдяки злагодженій роботі всіх її складових. Однак розвиток сільських територій та інфраструктурних елементів є нерівномірним як між різними країнами, так і в межах однієї країни, що часто негативно впливає на умови життя в сільській місцевості та добробут її мешканців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та методичною основою дослідження служили наукові праці, присвячені актуальним питанням теорії та практики публічного управління та адміністрування, зокрема авторства таких вчених, як: В. Бабаєв, Бернадська Г., Мамотюк М., А. Ліжевський, В. Оробей, С. Майстро, Н. Міловська, А. Мовчанюк, С. Кириченко, І. Кінаш, Лисенко І., Ліжевський А., П. Кобилін, Н. Пігуль та ін.

Проте досі відсутнє комплексне дослідження теоретичних і практичних засад публічного управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні в Україні. Зокрема, не досліджені особливості управлінських процесів у контексті реформи децентралізації, питання підвищення ефективності використання потенціалу місцевих громад для покращення якості життя та подолання наслідків російської агресії, яка включає руйнування об'єктів соціальної інфраструктури.

Мету дослідження становить вивчення теоретичних та методологічних засад, а також розробка практичних рекомендацій щодо ефективного управління розвитком соціальної інфраструктури місцевих громад в умовах децентралізації.

Досягнення мети стає можливим за умовами вирішення наступного комплексу завдань:

- розкрити теоретичні основи публічного управління соціальною інфраструктурою;
- охарактеризувати основні складові соціальної інфраструктури на місцевому рівні;
- провести аналіз стану та проблем розвитку соціальної інфраструктури (на прикладі Вінницької міської ради);
- напрацювати напрями вдосконалення публічного управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні (на прикладі Вінницької міської ради);
- сформулювати висновки та подати пропозиції.

Об'єктом дослідження є система публічного управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні (на прикладі Вінницької міської ради).

Предметом дослідження виступають практичні рекомендації з удосконалення публічного управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні.

Методи дослідження. Для дослідження публічного управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні можуть бути застосовані методи: *аналіз і синтез* - для вивчення та узагальнення наукових підходів до публічного управління та соціальної інфраструктури, а також для систематизації інформації про досвід управління на місцевому рівні; *порівняльний аналіз* – для оцінки різних підходів до управління соціальною інфраструктурою на місцевому рівні в Україні та інших країнах, а також для визначення кращих практик; *системний підхід* – для розгляду соціальної інфраструктури як частини загальної системи управління місцевими громадами, що дозволяє виявити взаємозв'язки між різними елементами; *статистичний аналіз* – для дослідження кількісних показників розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні, таких як рівень забезпеченості населення соціальними послугами, витрати на інфраструктуру; *монографічний метод* – для вивчення вітчизняного та закордонного досвіду

державного регулювання розвитку сільської соціальної інфраструктури; *картографічний метод* – для візуалізації просторового розподілу об’єктів соціальної інфраструктури та аналізу їх розвитку в різних регіонах; *абстрактно-логічний метод* – для теоретичного узагальнення й формулювання висновків та пропозицій.

Інформаційну базу дослідження складають Конституція України, законодавчі та нормативно-правові акти, наукова література та наукові періодичні видання за темою дослідження, статистичні матеріали, а також результати власних напрацювань.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному дослідженні теоретичних і практичних засад публічного управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні.

Теоретична значущість роботи полягає в виявленні та визначенні теоретичних проблем, пов'язаних з публічним управлінням розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні, й дозволяють поглибити розуміння основних концепцій і підходів до управління соціальною інфраструктурою в сучасних умовах, що може стати базою для подальших наукових досліджень у цій сфері.

Практична цінність дослідження полягає в можливості застосування результатів дослідження для покращення управління соціальною інфраструктурою на місцевому рівні.

Апробація результатів дослідження відбувалась на XIII Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 18.04.2024), а також на XI Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 10.10.2024).

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 6 таблиць, 7 рисунків і 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ

Однією з ключових сфер у житті суспільства є соціальна сфера, яка забезпечує задоволення інтересів людини - як суспільних, так і індивідуальних. Більшість країн світу нині зосереджуються на розвитку соціально орієнтованої економіки, що включає визначення соціальних пріоритетів, норм і цінностей задля підвищення рівня добробуту населення. Цей показник є основним критерієм оцінки ефективності державної соціально-економічної політики. Зокрема, рівень добробуту залежить від задоволення суспільних та індивідуальних потреб, що реалізуються через розвинену соціальну інфраструктуру. Соціальна інфраструктура, представлена в населених пунктах різних рівнів (міста, райони, села тощо), забезпечує комфортні умови життя, сприяє відтворенню робочої сили і включає такі елементи, як освіта, культура, охорона здоров'я, побутове обслуговування, житлово-комунальне господарство, транспорт, зв'язок тощо [18, с. 28].

Соціальна інфраструктура є складним поняттям, яке потребує глибокого теоретичного осмислення через свій широкий спектр функціонального призначення та гуманітарно-орієнтовану складову. У науковій літературі це поняття зазвичай розглядається з економічної точки зору, де соціальна інфраструктура виступає як чинник формування людського капіталу та каталізатор модернізації соціо-гуманітарного простору. Інші дослідники вважають її не самостійною галуззю, а частиною соціально-економічного розвитку [12, с. 73-80].

Соціальну інфраструктуру можна розглядати як частину структури соціально-економічної системи території, а також як окрему самостійну

систему, що забезпечує життєдіяльність населення. З приводу цього науковці не мають єдиної точки зору щодо визначення цього поняття (див табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Змістовне наповнення поняття «соціальна інфраструктура», що надають українські вчені у своїх наукових працях

Автор	Характеристика поняття
Кириченко С. [7, с. 56-60]	Окрема самостійна система, що складається з певних підсистем (галузей), які взаємодіють між собою та об'єднані спільною метою — забезпечення життєдіяльності населення та створення умов для соціально-економічного розвитку.
Кінаш І. [8, с. 202]	Стійка сукупність матеріальних об'єктів, з якими соціальний суб'єкт взаємодіє з метою отримання послуг, що забезпечують умови для ефективної організації всіх його основних видів діяльності.
Кобилін П. [9, с. 137]	Частина структури регіональної соціогеосистеми, що має на меті забезпечення нормальних умов проживання населення та задоволення його потреб у послугах (включаючи підсистеми освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку, а також торгівлі, ресторанного господарства, побутового обслуговування, фізкультури та спорту). Ці підсистеми пов'язані між собою через потоки речовини, енергії та інформації в географічному просторово-часовому континуумі.
Пігуль Н. [22, с. 117]	Необхідною умовою покращення рівня та якості життя населення, що позитивно впливає на соціально-економічний розвиток держави, є повна реалізація організаційних форм соціальної інфраструктури, яка, в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності її розвитку.
Садчикова І. [42]	Сукупність матеріальних об'єктів, що створюють загальні умови для ефективної діяльності людини в усіх сферах її життя.

Аналіз наукових поглядів українських учених, наведених у табл. 1.1, свідчить про те, що автори визначають соціальну інфраструктуру, як об'єкт публічного управління, через сукупність або комплекс закладів, установ,

інститутів, об'єктів та галузей, які впливають на ефективність виробництва в залежності від їхньої ролі та функцій, що виконуються для задоволення потреб населення.

Соціальна інфраструктура розглядається також як частина структури соціально-економічної системи території, а також як окрема самостійна система, що забезпечує життєдіяльність населення. Спільним є лише те, що основні функції соціальної інфраструктури полягають в обслуговуванні та забезпеченні потреб населення й території.

Існуюча різноманітність підходів до визначення сутності соціальної інфраструктури свідчить про те, що для задоволення потреб населення задіяна значна кількість різноманітних об'єктів. Зазвичай науковці включають до об'єктів соціальної інфраструктури як матеріальні, так і нематеріальні об'єкти. Зокрема, А. Крупник розширює склад соціальної інфраструктури, додаючи до зазначених категорій ще й громадські суб'єкти [11, с. 13-25].

Таким чином склад соціальної інфраструктури включає:

- матеріальні об'єкти - це елементи соціально-вітальної, соціально-побутової, соціально-економічної, соціально-освітньої, соціально-культурної, соціально-комунікаційної та соціально-правової інфраструктури;
- громадські суб'єкти - політичні партії, громадські організації, органи самоорганізації населення, професійні та творчі спілки, національно-культурні товариства, релігійні громади, а також групи інтересів (групи тиску);
- нематеріальні чинники - правові норми та нормативна база суспільного розвитку, морально-етичні норми, суспільні цінності, ідеали, менталітет, традиції та соціальний капітал [3, с. 303].

Завдяки матеріальним й нематеріальним об'єктам і чинникам, населення території може задовольняти різноманітні потреби, тому органи публічної влади, виступаючи як громадські суб'єкти, за допомогою

соціальної інфраструктури можуть забезпечити людину орієнтоване демократичне управління суспільним розвитком території.

У той же час говорячи про місцеві території маємо розуміти, що вони є найважливішим ресурсом в умовах поглиблення глобалізації при одночасному посиленні значення природних і територіальних ресурсів у розвитку країни.

Розвиток місцевих територій сьогодні відбувається вкрай нерівномірно. Територіальні ланки соціальної інфраструктури відповідають адміністративно-територіальному та поселенському поділу країни. За типом поселень виділяють міську та сільську інфраструктури [45, с. 119].

Міські поселення є центрами зосередження населення, безпосередньо не пов'язаного із сільським господарством. Це міста і селища міського типу. Міста і їх системи є найбільш концентрованою формою зосередження населення і господарства на визначеній території. Приблизно 1,5 % площі освоєної і заселеної суші займають урбанізовані ареали. Спеціалісти ООН вважають містами усі поселення, населення яких більше 20 тис. осіб [46, с. 48].

Міста поділяються за економічними та культурними функціями на кілька типів. Серед них: багатофункціональні міста, які об'єднують політико-адміністративні, культурні та економічні ролі (зазвичай це центри національних або регіональних систем розселення); промислові центри; торгово-фінансові міста (або ті, що спеціалізуються на послугах); транспортні вузли (наприклад, порти); науково-освітні осередки; курортні або рекреаційні міста. Більшість міст виконують кілька функцій одночасно, адже міста, що мають лише одну економічну функцію, зустрічаються рідко. Зазвичай, чим більше населення міста, тим ширший спектр його економічних і культурних функцій [1, с. 234].

Діяльність державних органів і місцевого самоврядування регулюється сукупністю законодавчих та нормативних актів, що забезпечують різні правові механізми, спрямовані на організацію, координацію та контроль

процесів, пов'язаних з розвитком соціальних об'єктів, таких як освітні заклади, медичні заклади, житлові комплекси, транспортні системи.

Конституція України визначає положення, що стосуються соціального захисту та формулює загальні принципи державної влади, права й свободи громадян, зокрема:

1) людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпека є найвищою соціальною цінністю держави (ст. 3);

2) забезпечено право на соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних причин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом (ст. 46);

3) визначено ключові соціальні права і свободи людини і громадянина, серед яких: право на працю і заробітну плату (ст. 43), право на житло (ст. 47), право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48), право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49), право дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на державне утримання і виховання (ст. 52), право на освіту і соціальне забезпечення (ст. 53), а також право на захист сім'ї (ст. 53) [10].

На конституційному рівні закріплено основні принципи діяльності органів публічної адміністрації у сфері соціального захисту:

1) органи законодавчої, виконавчої та судової влади діють у межах своїх повноважень і відповідно до закону (ст. 6);

2) органи державної влади та місцевого самоврядування, їхні посадові особи повинні діяти лише на основі, в межах повноважень та у спосіб, передбачений Конституцією і законами України (ч. 2 ст. 19);

3) Кабінет Міністрів України є найвищим органом виконавчої влади, відповідальним за створення, реорганізацію та ліквідацію міністерств і центральних органів виконавчої влади (ст. 113, ст. 116);

4) місцеві державні адміністрації здійснюють виконавчу владу в областях, районах, містах Києві та Севастополі (ст. 118) [10].

На законодавчому рівні діяльність суб'єктів публічного адміністрування незалежно від конкретної сфери компетенції регулюється Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про військово-цивільні адміністрації», «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування», «Про державні цільові програми», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», а також інші нормативні акти.

Місцеві державні адміністрації у сфері соціального забезпечення та соціального захисту населення мають повноваження щодо своєчасного призначення і виплати державних пенсій і допомог, створення мережі установ для надання соціальних послуг, забезпечення працевлаштування осіб з інвалідністю, реалізацію державної політики у сфері соціальних послуг, а

Надання соціальних послуг, компенсацій і пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, підтримку материнства та дитинства, а також надання допомоги сім'ям і особам у складних життєвих обставинах та утримання дітей, які перебувають у важких життєвих умовах надаються виконавчими органами сільських, селищних та міських рад відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Система управління соціальною інфраструктурою передбачає наявність як загальнонаціональних законодавчих актів, так і підзаконних нормативних актів (постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, розпоряджень органів місцевої влади), що визначають порядок планування, фінансування, будівництва та функціонування об'єктів соціальної інфраструктури [32].

Необхідно зазначити, що нормативно-правові акти встановлюють механізми державного контролю за розвитком соціальної інфраструктури, а також зобов'язання публічних органів влади щодо надання послуг населенню, включаючи участь у публічних програмах розвитку, а також

спрямовані на регулювання суспільних відносин безпосередньо у сфері соціального захисту населення. Ці нормативні акти встановлюють правила і механізми соціального забезпечення для різних категорій громадян. Прикладами таких законів є:

- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який регулює порядок надання соціальних страхових виплат та послуг у разі тимчасової втрати працездатності, нещасних випадків на виробництві, безробіття та інших страхових випадків [26];

- Закон України «Про пенсійне забезпечення», що визначає правила і процедури пенсійного забезпечення для громадян, які досягли пенсійного віку або втратили працездатність;

- Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», який встановлює порядок надання різних видів державної допомоги сім'ям, що мають дітей;

- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який регламентує права та пільги для ветеранів війни та членів їхніх сімей;

- Закон України «Про зайнятість населення», що визначає механізми регулювання ринку праці та сприяння зайнятості населення;

- Закон України «Про соціальні послуги», який регулює порядок надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою їх підтримки та реабілітації.

Україна також зобов'язана виконувати міжнародні стандарти в сфері соціальної інфраструктури, такі як вимоги ООН, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій. Ці стандарти інтегруються в національне законодавство та слугують основою для забезпечення якісних соціальних послуг.

Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування, повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, повинні бути повними і виключними, та не можуть бути скасовані або

обмежені центральними чи регіональними органами, за винятком випадків, передбачених законом (ст. 4). Також зазначено, що в межах законодавства органи місцевого самоврядування мають право самостійно вирішувати будь-які питання, які не вилучено зі сфери їхньої компетенції та не передано на розгляд іншим органам [4].

У контексті національного правозастосування важливо брати до уваги акти міжнародних організацій, а саме:

1) ООН, зокрема Загальну декларацію прав людини від 10 грудня 1948 року та Всесвітню декларацію ООН «Про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей» від 30 вересня 1990 року [6];

2) Європейський Союз, зокрема Хартію Співтовариства про основні соціальні права працівників від 9 грудня 1989 року [47] та Директиву Ради ЄС № 79/7/ЄЕС від 19 грудня 1978 року, що стосується впровадження принципу рівності чоловіків і жінок у сфері соціального забезпечення;

3) Рада Європи, зокрема Європейський кодекс соціального забезпечення від 16 квітня 1964 року (ETS № 48) [5].

Важливим елементом є правові акти, що регулюють фінансування розвитку соціальної інфраструктури, такі як бюджетний кодекс, закони про державний бюджет і порядок використання субвенцій на місцях. Вони визначають механізми формування та розподілу фінансових ресурсів для будівництва та підтримки об'єктів соціальної інфраструктури.

Серед важливих аспектів публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення заслуговують на увагу судові рішення, що роз'яснюють окремі питання. Наприклад, рішення Верховного Суду від 21 січня 2019 року (справа № 240/4946/18) стосувалося перерахунку пенсій для постраждалих внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС [41]. Рішення від 29 вересня 2020 року (справа № 440/2722/20) визначило порядок нарахування та виплати щорічної грошової допомоги інвалідам війни. Також у рішенні від 9 грудня 2019 року (справа № 300/1695/19) було підкреслено,

що пенсії та соціальні виплати повинні забезпечувати рівень життя, не нижчий за прожитковий мінімум, встановлений законом [40].

Важливо підкреслити, що для дотримання стандартів оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів публічного адміністрування у сфері соціального захисту необхідно закріплення принципу, згідно з яким, після вичерпання всіх національних засобів юридичного захисту, кожен має право звертатися за захистом своїх прав до міжнародних судових установ або органів міжнародних організацій.

Однією з таких установ є Європейський суд з прав людини, практика якого застосовується судами поряд із принципом верховенства права. Наприклад, у справі «GRUDIĆ v. SERBIA» від 17 квітня 2012 року (справа № 31925/08) було зазначено, що невиплата заборгованості з пенсії, призначеної державою, є втручанням у право мирного користування майном. Таке втручання суперечить Ст. 1 Протоколу 1 Європейської конвенції з прав людини. Позбавлення пенсії громадян похилого віку, яка є основним джерелом їхнього існування, не може бути виправдане жодним суспільним інтересом у цій справі. Таким чином, держава зобов'язана гарантувати право громадян на отримання призначеної пенсії, незалежно від їхнього місця проживання [48].

У різних країнах світу соціальна сфера виступає стабілізуючим чинником соціально-економічних відносин територій, оскільки охоплює весь спектр питань соціального простору її жителів – від умов праці до їх побуту, здоров'я та інтересів.

ЄС має спільні політики у сфері соціального захисту, які включають підтримку соціальної інфраструктури, що передбачає зобов'язання країн-членів щодо забезпечення соціального захисту, доступу до медичних послуг, освіти та житла та здійснюється як [12]:

- координація між різними секторами (уряд, приватний сектор, громадянське суспільство) для забезпечення ефективного надання соціальних послуг;

- узгодження політик з метою уникнення конфліктів і дублікацій (н-д, політика в галузі зайнятості має бути поєднана з політикою освіти та підготовки кадрів);

- системний підхід до вирішення соціальних проблем, який включає розгляд різних факторів, що впливають на благополуччя населення;

- адаптація до потреб населення, що включає проведення досліджень, опитувань та аналізу даних для виявлення пріоритетів;

- забезпечення доступності послуг для всіх верств населення, особливо для вразливих груп, таких як люди з інвалідністю, літні люди чи сім'ї з низьким доходом;

- ефективність щодо використання ресурсів, оскільки це зменшує витрати на адміністрування і забезпечує кращу координацію між різними ініціативами [17, с. 254].

Значну роль у розвитку соціальної інфраструктури відіграють фонди ЄС, такі як Європейський соціальний фонд (ЄСФ) і Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР). Ці фонди фінансують проекти, спрямовані на підвищення рівня життя, створення робочих місць, розвиток інфраструктури та покращення соціальних послуг.

Фінансування через Європейські фонди вважається важливим інструментом для підтримки розвитку в країнах ЄС та за його межами, включаючи проекти, що стосуються соціальної інфраструктури [49, с. 266]. Фінансування може надходити з кількох основних фондів ЄС:

- Європейський соціальний фонд (підтримка зайнятості, покращення соціальної інтеграції та підвищення рівня освіти);

- Європейський фонд — регіонального розвитку (зменшення диспропорцій у розвитку між регіонами ЄС);

- Фонд справедливої трансформації (підтримка регіонів, які переходять до економіки з низьким викидом вуглецю, і які можуть постраждати від закриття вугільних шахт чи інших традиційних галузей);

- Горизонт Європа (Підтримка наукових досліджень та інновацій в галузі охорони здоров'я, нових технологій, сталого розвитку).

Механізмами фінансування в ЄС здійснюються через:

- гранти - безкоштовні фінансові внески, які не потребують повернення. Зазвичай надаються на основі конкурсів;
- кредити - фінансова підтримка, яка надається на умовах повернення з процентною ставкою;
- державні допомоги - підтримка з бюджету ЄС для національних урядів або місцевих органів влади для реалізації певних проектів;
- партнерства - співпраця між державами-членами, регіонами, приватним сектором та неурядовими організаціями для реалізації спільних проектів. У країнах ЄС активно використовується модель публічно-приватного партнерства для фінансування та управління соціальною інфраструктурою, що дозволяє залучати приватний капітал та інновації для розвитку соціальних послуг.

Багато країн ЄС фокусуються на соціальних інвестиціях, що передбачає вкладення в проекти, які підвищують якість життя громадян. Це включає не лише матеріальні аспекти, такі як будівництво шкіл і лікарень, а й нематеріальні, такі як програми підготовки кадрів і розвиток соціальних послуг [43, с. 39].

Країни ЄС постійно використовують системи моніторингу та оцінки для аналізу ефективності соціальних програм, що дозволяє вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії. Одним із ключових аспектів соціальних інвестицій є вимірювання їхнього соціального впливу. Це може включати аналіз показників, таких як зниження рівня бідності, поліпшення доступу до освіти, зміцнення громади тощо. Хоча основна мета соціальних інвестицій полягає у досягненні соціальних цілей, вони також можуть приносити фінансовий прибуток; зменшити соціальні проблеми, такі як безробіття та нерівність, що призводить до більш стабільного суспільства; залучають

місцеві території, що сприяє їхньому розвитку та зміцненню зв'язків у суспільстві.

На національному рівні країни ЄС розробляють стратегічні плани розвитку соціальної інфраструктури, які враховують потреби населення та економічні умови. Це забезпечує системний підхід до розвитку соціальної інфраструктури. Оскільки у європейських країнах існує нерівномірний розподіл населення, що виник внаслідок кліматичних і природно-економічних факторів, то важливу роль відіграють традиції господарювання [44, с. 157].

Європейський досвід у забезпеченні розвитку соціальної інфраструктури демонструє важливість інтеграції соціальних політик, фінансування з різних джерел, партнерства між державними та приватними структурами, а також фокусу на доступності і рівності. Цей досвід може слугувати корисним прикладом для країн, які прагнуть покращити свою соціальну інфраструктуру та рівень життя населення. Соціальна інфраструктура як об'єкт публічного управління вимагає системного підходу та злагоджених дій усіх учасників процесу. Ефективне управління соціальною інфраструктурою покликане на суттєве покращення якості життя населення, забезпечення доступу до необхідних послуг.

На основі наукових праць доведено, що формування оптимальної соціальної інфраструктури на місцевому рівні є основним фактором і умовою розвитку територій та забезпечення гідного рівня життя населення України, що неможливе без ефективного державного впливу на всіх рівнях управління.

Нормативно-правове забезпечення публічного управління розвитком соціальної інфраструктури охарактеризоване через сукупність правових норм, які відображаються у системі нормативно-правових актів різної юридичної сили та регулюють процеси публічного адміністрування в цій сфері. Ці засади визначені як на національному, так і на міжнародному рівнях у відповідних джерелах права.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)

2.1. Характеристика основних складових соціальної інфраструктури на місцевому рівні

Центром Вінницької міської територіальної громади є місто Вінниця, яке виступає адміністративним центром Вінницької області та Вінницького району. Це важливий історичний осередок східного Поділля та центральний пункт Вінницької агломерації.

Інформація про Вінницьку міську територіальну громаду подана на офіційних порталах державних органів України (рисунок 2.1).

Рисунок 2.1 - Розвідка про Вінницьку територіальну громаду

Примітка: отримано з джерела <https://gromada.info/gromada/vinnicka/>

Територія Вінницької міської територіальної громади займає площу 25 633,4 га (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 - Територія Вінницької міської територіальної громади

Примітка: отримано з джерела [37, с. 14].

Площі територій населених пунктів Вінницької ТГ охарактеризуємо у
 рисунку 2.3

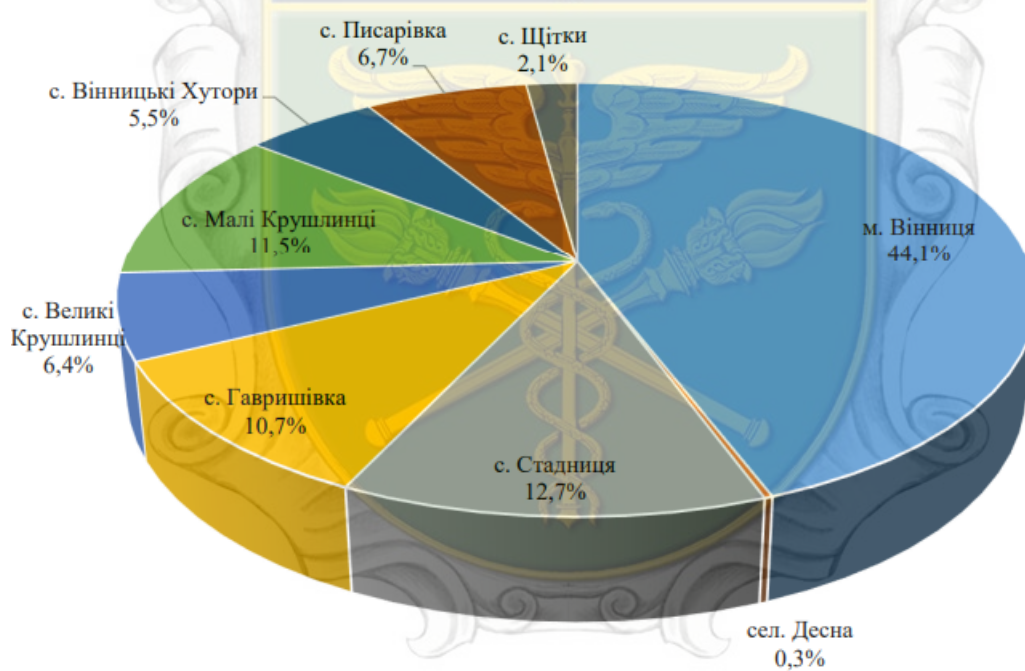

Рисунок 2.3 - Площі територій населених пунктів Вінницької ТГ

До складу Вінницької міської територіальної громади входять м. Вінниця, селище міського типу Десна та 7 сільських населених пунктів, об'єднаних у 3 старостинські округи, що подані у таблиці 2.1

Таблиця 2.1 - Характеристика старостинських округів Вінницької територіальної громади

Назва старостинського округу	Назва населеного пункту	Площа території, в.т.ч. за межами населеного пункту, га	Відстань від НП до адмін. центру територіальної громади, км
	місто Вінниця	11 316,97	
Деснянський старостинський округ	селище Десна	64,21	12
Стадницький старостинський округ	село Стадниця	3 250,4	7
	село Гавришівка	2 732,25	10
	село Великі Крушлинці	1 640,96	20
	село Малі Крушлинці	2 944,2	12
Вінницько-Хутірський старостинський округ	село Вінницькі Хутори	1 418,12	1,5
	село Писарівка	1 724,13	6
	село Щітки	542,20	5

Громада розташована в центральній частині України і має стратегічно вигідне місцезнаходження, що забезпечує зручне сполучення з більшістю обласних центрів України та іншими країнами. Вінниця знаходиться на перетині європейських автомобільних маршрутів. Міжнародний аеропорт «Вінниця» розташований за 3 км від міста. Діє розвинена система залізничного транспорту [20].

Вінницька міська рада є органом місцевого самоврядування, який представляє Вінницьку міську територіальну громаду та виконує функції і повноваження місцевого самоврядування від її імені та в її інтересах, згідно з

Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законодавчими актами [24].

Вінницька міська рада складається з міського голови, секретаря міської ради, заступників та 54 депутатів. Для вивчення, попереднього розгляду та підготовки питань, а також для контролю за виконанням рішень міської ради і її виконавчого комітету, функціонують 7 постійних комісій, обраних з числа депутатів ради [21].

Відділи, департаменти та інші виконавчі органи міської ради створюються радою за поданням міського голови. Вони підзвітні та підконтрольні міській раді, а також підпорядковуються її виконавчому комітету та міському голові. Їхня діяльність координується міським головою, секретарем міської ради, заступниками міського голови та керуючим справами виконавчого комітету. Організаційна структура Вінницької ТГ представлена у додатку А.

Департамент соціальної політики Вінницької ТГ сформований з метою забезпечення прав членів територіальної громади в сфері соціального захисту населення відповідно до чинного законодавства. Це досягається шляхом нагляду за дотриманням законодавчих вимог на території Вінницької міської об'єднаної територіальної громади, реалізації державних і місцевих програм соціального захисту, а також надання якісних соціальних послуг населенню як безпосередньо, так і через мережу комунальних підприємств, установ та закладів соціального обслуговування. Основні функції, які виконує департамент соціальної політики є [37, с. 14]:

- забезпечує нагляд за дотриманням законодавства щодо пенсійного забезпечення, соціального захисту та соціального обслуговування на території Вінницької міської територіальної громади в межах своїх повноважень;

- реалізує державні та місцеві програми соціального захисту населення, виступаючи головним розпорядником коштів бюджету Вінницької міської територіальної громади;

- організовує виконання програм для покращення соціального обслуговування осіб з інвалідністю, пенсіонерів, одиноких непрацездатних осіб похилого віку, надаючи їм соціальні послуги як безпосередньо, так і через мережу комунальних підприємств та установ соціального обслуговування;

- розробляє проекти розпорядчих актів міської ради, її виконавчих органів та міського голови, включно з нормативними документами;

- проводить роботу з підвищення рівня правових знань працівників виконавчих органів міської ради, сприяє вивченню чинного законодавства, роз'яснює його застосування, а також консультує громадян з правових питань, зокрема через засоби масової інформації;

- здійснює розгляд звернень та прийом громадян з питань, що належать до компетенції департаменту, відповідно до затвердженого графіка;

- виконує інші функції, покладені на департамент відповідно до чинного законодавства [21].

Перелік адміністративних послуг, які надаються Департаментом соціальної політики Вінницької ТГ через Центр адміністративних послуг «Прозорий офіс» та віддалені робочі місця, розміщений на офіційному сайті громади, де і можна з ним ознайомитися.

Вінниця тривалий час розвивалася як комфортне, інноваційне, європейське місто і поступово зміцнювала свої позиції як провідний регіональний центр Центральної України. Це підтверджується статусом найкомfortнішого міста України протягом восьми років поспіль.

У відповідь на військову агресію Російської Федерації проти України, Вінницька міська територіальна громада взяла на себе значну частину гуманітарних та соціальних завдань:

- прийом внутрішньо переміщених осіб,
- забезпечення роботи критичної інфраструктури,
- міграція,
- релокація підприємств,

- наслідки ракетних атак [19, с. 24].

Враховуючи вищеподане у громаді діють декілька закладів соціальної сфери, що має зручне місце розташування (рис. 2.4) з метою надання послуг соціального спрямування.

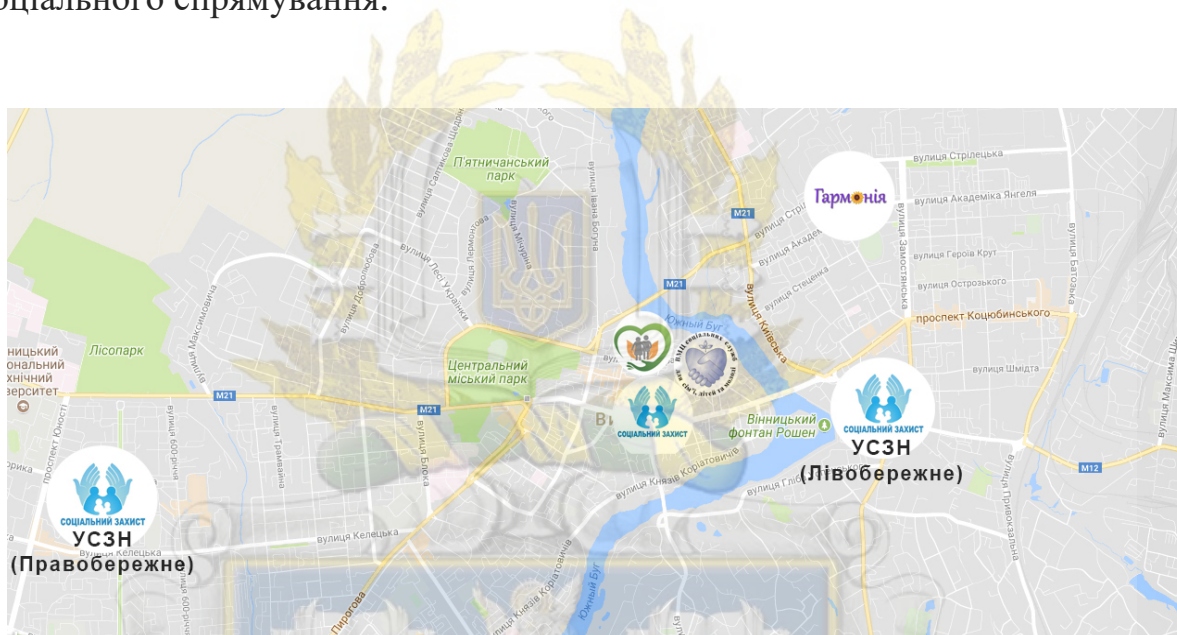

Рисунок 2.4 - Місцезнаходження закладів соціальної сфери у Вінницькій територіальній громаді

На рисунку 2.4 зображено заклади соціальної сфери громади, які знаходяться за адресами:

- Департамент соціальної політики міської ради (вул. Соборна, 50) - у складі якого два Управління соціального захисту населення Правобережне та Лівобережне, які територіально розташовані в ЦНАП «Прозорих офісах» міста «Вишенька» та «Замостя»;
- Вінницький міський центр соціальних служб (вул. Соборна, 50);
- Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) міста Вінниці (вул. Соборна, 50);
- КЗ «Міський центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями «Гармонія» імені Раїси Панасюк (вул. Винниченка, 5).

Громадою відкрито Центри життєстійкості, що являється пілотний проєктом Міністерства соціальної політики України в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?».

Вінницька міська територіальна громада є найчисельнішою в Вінницькій області, складаючи 24% від постійного населення регіону. Місто займає 11-те місце за чисельністю серед міст України. До 2022 року в Вінницькій міській територіальній громаді спостерігалася від'ємна динаміка чисельності населення.

Повномасштабна російська збройна агресія проти України призвела до значних втрат у постійному населенні громади. Проте до Вінницької міської громади перемістилися внутрішньо переміщені особи з окупованих та постраждалих від бойових дій територій через повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Як заявляють офіційні джерела, точно визначити кількість осіб, які покинули територію громади, не вдається. З іншого боку, число внутрішньо переміщених осіб склало близько 50 тис. українців з північних, східних і південних областей. Кількість внутрішньо переміщених осіб, зареєстрованих у громаді, становить близько 13% від загальної чисельності населення Вінницької міської територіальної громади [20, с. 14].

Розселення постійного населення в населених пунктах Вінницької міської територіальної громади є нерівномірним. Міське населення складає 95% від загальної чисельності громади.

У Вінницькій міській територіальній громаді створено багатoproфільну мережу закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти (див. табл. 2.2). На території Вінницької міської територіальної громади діють 11 вищих навчальних закладів та закладів фахової перед вищої освіти.

Медична галузь Вінницької міської територіальної громади включає заклади охорони здоров'я комунальної власності та повністю забезпечена робочими місцями, з них:

- 5 центрів первинної медико-санітарної допомоги;

- 4 міські клінічні лікарні;
- Вінницький регіональний клінічний лікувально-діагностичний центр серцево-судинної патології;
- Медичний стоматологічний центр;
- Міський лікувально-діагностичний центр.

Таблиця 2.2 - Заклади освіти у Вінницькій територіальній громаді

Тип закладу	Всього закладів освіти	Комінальні заклади		Приватних закладів	Державних закладів
		всього	в т.ч. на приєднаних територіях		
Дошкільної освіти	63	61	6	1	1
Загальної середньої освіти	53	44	7	9	-
Позашкільної освіти	9	3	-	6	-
Професійно-технічної освіти	8	-	-	-	8
Разом	135	108	13	18	9

Мережа фізкультурно-спортивних установ у Вінниці є добре розвиненою. На території міста функціонують:

- 90 спортивних залів різних форм власності;
- 15 плавальних басейнів, з яких 6 мають довжину 25 метрів;
- 18 спортивних шкіл;
- 6 стадіонів;
- 2 криті споруди зі штучним льодом («Льодовий клуб» та «Мегамолл»).

В інших населених пунктах Вінницької громади фізкультурно-оздоровчі та спортивні об'єкти представлені спортивними залами у закладах загальної середньої освіти, а також відкритими спортивними майданчиками, такими як футбольні поля, баскетбольні та волейбольні майданчики. Діє 7 міських спортивних шкіл, які пропонують тренування з олімпійських та неолімпійських видів спорту.

Основні завдання бюджету Вінницької громади полягають у створенні умов для стабільного функціонування соціально-культурної сфери, житлово-комунального господарства та транспорту, а також у забезпеченні гарантованого соціального захисту та реалізації проєктів розвитку.

Вінницька міська територіальна громада виступає як "точка кристалізації" муніципально-регіонального розвитку, беручи на себе відповідальність за територіальну згуртованість та розвиток регіону. Містобудівна документація включає заходи просторової політики, що спрямовані на координацію розвитку громади, економіки та інфраструктури, з урахуванням виявлених тенденцій, особливостей та історичних традицій містобудування [23, с. 84].

На сьогодні в межах Вінницької міської територіальної громади розроблено:

- схему планування території Вінницької області;
- генеральні плани, з урахуванням змін;
- плани зонування, зі змінами;
- проєкти детального планування територій.

Вінницька міська рада активно залучається до ринку внутрішніх та зовнішніх запозичень і є надійним позичальником з великим потенціалом для інвестицій, що підтверджує її хороша кредитна репутація.

У громаді постійно впроваджується екологічна освіта та виховання, а також підтримується громадська діяльність у сфері охорони навколишнього середовища через проведення різноманітних інформаційно-просвітницьких заходів, навчальних семінарів, екологічних акцій та конкурсів учнівських екологічних ініціатив.

Упродовж століть місто Вінниця залишається містом змішаного сільськоміського населення, що зберігає традиційну культуру, виховує толерантність та повагу до думки іншого через мультикультурність. Так склалось, що село консервує культурний спадок, а місто – продукує нову

модерну культуру, і на перетині цих процесів виникають конкурентоспроможні економічні та культурні продукти.

2.2. Аналіз стану та проблеми розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні

В умовах воєнного стану пріоритети видатків бюджету на 2022-2024 роки змінилися. Бюджет не лише забезпечує функціонування всіх сфер життєдіяльності громади, але й фінансує додаткові витрати, що виникають внаслідок війни. Повномасштабне вторгнення росії проти України призвело до значних втрат серед постійного населення Вінницької міської територіальної громади. До 2022 року у Вінницькій міській територіальній громаді, як і в країні загалом, спостерігалось зменшення чисельності населення. Відстежимо динаміку змін за 2021-2024 рр. у рисунку 2.5.

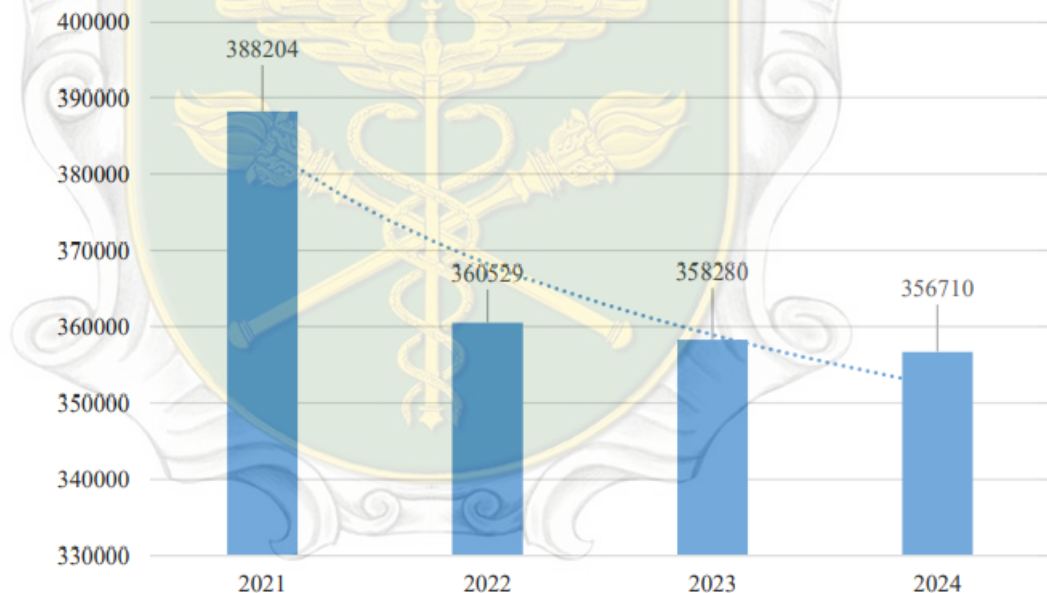

Рисунок 2.5 - Динаміка чисельності населення територіальної громади за 2021-2024 роки

Примітка: отримано з офіційного сайту Головного управління статистики у Вінницькій області

Рисунок 2.5 наглядно відображає зміни у чисельності населення громади у сторону зменшення. Як зазначає громада, точно визначити кількість осіб, які покинули громаду, наразі неможливо. Це, своєю чергою, ускладнює проведення об'єктивного аналізу демографічної динаміки. Водночас війна призвела до збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, і Вінницька громада стала прихистком для близько 50 тисяч українців з північних, східних та південних регіонів. Кількість зареєстрованих ВПО становить приблизно 13% від загального населення громади [20].

В умовах воєнного стану обов'язковою вимогою для організації безпечного освітнього процесу є створення належного освітнього середовища, зокрема через обладнання закладів освіти укриттями (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 - Забезпеченість укриття у закладах освіти

Тип закладу	Загальна кількість дітей, осіб	Кількість дітей із числа ВПО, осіб	Кількість дітей із суміжних громад, осіб	Кількість дітей із особливими освітніми потребами, осіб	Забезпеченість укриттями
Дошкільної освіти	17274	611	690	184	35 закладів 57%
Загальної середньої освіти	45540	2179	1233	347	34 заклади 77%
Позашкільної освіти	6950	110	101	24	2 заклади 67%
Професійно-технічної освіти	4298	29	352	12	8 закладів 100%
Всього	64062	2926	2376	567	79

Примітка: отримано з офіційного сайту Вінницької ТГ

Із таблиці видно, що існує потреба в укриттях закладів освіти на території Вінницької міської територіальної громади. Крім того налічується

11 вищих навчальних закладів, у яких навчається 32081 студент на денній та заочній формах, а також 12 закладів фахової передвищої освіти, де здобувають освіту 9 386 слухачів [20].

Від початку війни у громади виникла гостра необхідність забезпечити безпечні умови для проведення офлайн-навчання всіх учасників освітнього процесу. Потрібно облаштувати найпростіші укриття в тих закладах, де це можливо, за наявності підвальних або цокольних приміщень.

Найпростіші укриття можна облаштувати лише у 80 комунальних закладах, зокрема: у 37 закладах дошкільної освіти (61%), у 33 школах (75%), 2 закладах позашкільної освіти та 8 закладах професійно-технічної освіти. В інших закладах через відсутність підвальних або цокольних приміщень для забезпечення офлайн-навчання необхідно будувати захисні споруди [37, с. 39].

36 закладів дошкільної освіти (59% від загальної кількості), де є укриття достатньої місткості організовано для очного навчання. Ще 12 закладів (20%) уклали меморандуми про використання укриттів з іншими суб'єктами та проводять освітній процес у змішаному або очному форматах. У 13 закладах (21%) через відсутність укриттів у самому закладі або в радіусі 500 метрів, навчання відбувається дистанційно.

На даний час у закладах загальної середньої освіти проведено ремонт найпростіших укриттів у 30 установах: капітальний ремонт у 24 закладах та поточний ремонт у 6 закладах. У 2023-2024 навчальному році 54% учнів (24579 осіб) навчаються очно у 21 школі, а 46% (20961 учень) - у змішаному форматі в 23 школах [37, с. 58].

В 41 закладі дошкільної освіти для 195 дітей з особливими освітніми потребами, а також у 35 школах для 363 учнів організовано навчання за інклюзивною формою. Для забезпечення доступності та рівності незалежно від потреб дітей створено два інклюзивно-ресурсні центри. У деяких школах та дитячих садках облаштовані спеціальні ресурсні кімнати для релаксації дітей з особливими освітніми потребами.

На початку 2023 року в місцях компактного проживання (МКП) перебувало до тисячі осіб. Вінницька міська територіальна громада з початку повномасштабної війни активно допомагала вимушеним переселенцям у розміщенні. Для цього були організовані місця у школах (спортивних залах, класних кімнатах тощо) та гуртожитках закладів професійно-технічної освіти Вінниці.

Як повідомляє медіа громади, за період повномасштабного вторгнення у Вінницькій міській територіальній громаді постраждало 15 закладів освіти (16 об'єктів), зокрема: 11 ЗДО, 4 ЗЗСО, приватна школа, 1 ЗПТО, пошкоджено КП «Центральний міський стадіон» та 8 об'єктів нерухомого майна закладів охорони здоров'я, а саме:

- КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги №4»;
- КНП «Вінницька міська клінічна лікарня «Центр матері та дитини».

Комунальні некомерційні підприємства та комунальні підприємства охорони здоров'я Вінницької громади постійно надають медичне обслуговування населенню, незалежно від місця проживання, згідно з маршрутами надання медичної допомоги. Проте громада потребує залучення міжнародного співробітництва для впровадження найкращих практик і стандартів [16].

Зростаюча кількість осіб з інвалідністю внаслідок війни вимагає розширення послуг реабілітації, зокрема фізичної. У громаді відбувається будівництво реабілітаційно-спортивного комплексу, яке несе важливі інструменти для реабілітації різних верств населення, зокрема [37, с. 94]:

- осіб, які зазнали психологічних і фізичних травм (військові, внутрішньо переміщені особи, родини загиблих, діти, люди, які пережили окупацію, а також ті, хто потребує психологічної підтримки);
- осіб з інвалідністю; вихованців дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які відвідують спортивні секції; фізично та соціально активну молодь;
- людей похилого віку та всіх громадян.

Концепція даного комплексу базується на ідеї всебічного розвитку особистості як найвищої цінності сучасного суспільства.

Військова агресія Російської Федерації проти України та постійні ракетні обстріли територій, де не ведуться бойові дії, призводять до каліцтв серед військовослужбовців і цивільних громадян. Важливість розуміння ситуації щодо осіб з інвалідністю полягає в необхідності визначення особливостей пристосування просторів для забезпечення гармонійного фізичного, психологічного та ментального життя кожного мешканця громади.

З моменту повномасштабного вторгнення країни-агресора тренери та спортсмени Вінниці активно долучалися до територіальної оборони, Збройних Сил України та волонтерських організацій. Війна суттєво вплинула на громаду: багато спортсменів змушені були виїхати за кордон, проте тренування продовжувалися як для професійних спортсменів, так і для всіх бажаючих [39]. Чимало дітей евакуювалися до європейських країн.

Значно зросла кількість звернень матерів дітей до органу опіки та піклування щодо отримання дозволів на психіатричну допомогу для дітей, чий батьки служать у Збройних Силах України або виїхали за кордон і не можуть дати згоду на лікування. Також збільшилася кількість запитів від внутрішньо переміщених осіб на надання їхнім дітям статусу постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Суттєвою соціальною проблемою у громаді залишається агресія серед підлітків (булінг, жорстокість, переслідування, цькування). Складне становище, в якому опинилася сучасна сім'я, призводить до девальвації цінності сімейного життя; виховання дітей відбувається без урахування їх вікових та індивідуальних особливостей. Протягом 2023 року зросла кількість звернень щодо домашнього насильства стосовно дітей або в їх присутності: 126 звернень щодо 137 дітей.

На основі цього зростає потреба у житлі. На квартирному обліку перебуває 9 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,

віком від 16 до 18 років, які потребують поліпшення житлових умов. Будівля, що передана в користування батькам-вихователям дитячого будинку сімейного типу, потребує підвищення якості умов проживання та покращення рівня енергоефективності.

Таблиця 2.4 - Основні показники галузі культури і мистецтви, туризму

Найменування показника	2022 рік	2023 рік	Зміни 2023р до 2022 р., +/-
Кількість відвідувань бібліотек, тис.	334,6	393,1	58,5
Кількість учасників різнорівневих конкурсів, фестивалів, виставок та олімпіад, чол.	2971	1900	-1071
Кількість кіносеансів	864	1323	459
Кількість учнів мистецьких шкіл, в т.ч. навчаються в групах, що працюють за додатковими освітніми послугами, чол.	2813	2985	172
Кількість клубних формувань закладів клубного типу	154	167	13
Кількість екскурсій, проведених в музейних закладах, чол.	190	360	170
Кількість відвідувачів атракціонів у Центральному парку ім. М. Леонтовича, тис. чол.	36,8	59,7	22,9
Кількість культурно-мистецьких заходів та подій, тис.	3,2	4,1	0,9

Примітка: отримано з офіційного сайту Головного управління статистики у Вінницькій області

По таблиці 2.4 відображені зміни показують позитивну тенденцію по усіх показниках, крім відвідувачів різнорівневих конкурсів, фестивалів, виставок та олімпіад.

На території громади розташовано понад 100 об'єктів культурної інфраструктури, які належать до різних підпорядкувань: комунальних, відомчих, приватних та національного значення. У громаді функціонують 44 комунальні заклади, серед яких:

- мистецькі школи (2 музичні, 3 школи мистецтв та художня школа);
- Вінницька міська централізована бібліотечна система (24 бібліотеки);
- Вінницька централізована клубна система (Вінницько-Хутірський будинок культури та 8 відділів культурно-дозвілєвої роботи);
- міський Палац мистецтв; Вінницький літературно-меморіальний музей М.М. Коцюбинського;
- музей Вінниці;
- центр концертних та фестивальних програм;
- дирекція парків та дозвілля територіальної громади;
- кінотеатр «Родина».

У 2023 році у м. Вінниця спостерігається стрімке зростання кількості садибних житлових будинків. У с. Вінницькі Хутори кількість садибних житлових будинків збільшилася приблизно на 1%, тоді як в інших населених пунктах громади приріст не зафіксовано (рисунок 2.6 і 2.7)

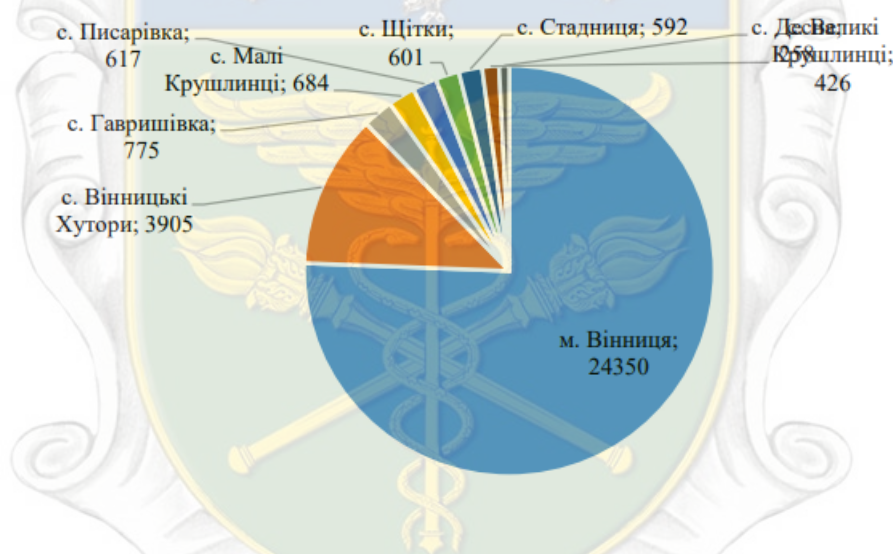

Рисунок 2.6 - Кількість садибних житлових будинків у розрізі населених пунктів Вінницької ТГ

Примітка: отримано з офіційного сайту Головного управління статистики у Вінницькій області

Слід відмітити, що велика частина житлового фонду не відповідає сучасним будівельним нормам і запитам мешканців щодо комфортності

проживання. Понад 1200 багатоквартирних будинків, зведених до 1980 року, потребують капітального ремонту або реконструкції. Крім того, прибудинкові території не задовольняють сучасні потреби через зростання кількості транспортних засобів.

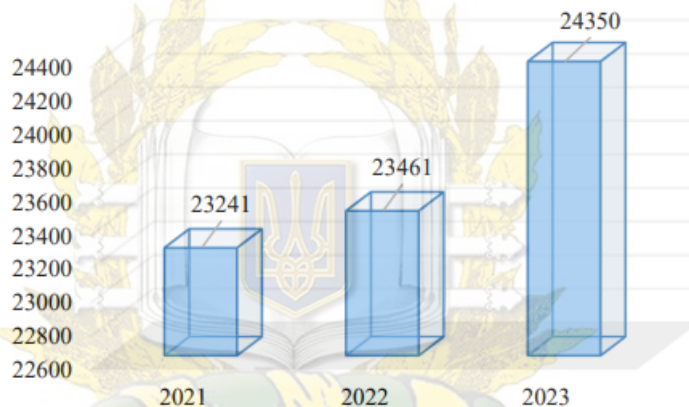

Рисунок 2.7 - Динаміка кількості садибних житлових будинків у м. Вінниця за 2021-2023 рр.

Примітка: отримано з офіційного сайту Головного управління статистики у Вінницькій області

Захисні споруди цивільного захисту тривалий час не підтримувались належним чином у придатному до використання стані. В період дії воєнного стану деякі сховища передано в комунальну власність громади, переклавши фінансову відповідальність за їх належний стан на бюджет громади [38, с. 88].

Станом на початок 2024 року місцевою автоматизованою системою оповіщення охоплено до 75% населення Вінницької міської територіальної громади. На зараз у місті Вінниця функціонує близько тисячі укриттів (приміщення для тимчасового перебування населення під час дії сигналу «Повітряна тривога»), розташованих в багатоквартирних житлових будинках. Протягом періоду з 2016 по 2023 рр. біля під'їздів багатоквартирних будинків було встановлено 87 пандусів.

Щодо транспортної мережі у м. Вінниця, то вона є однією з найкращих в Україні і її здійснює КП «Вінницька транспортна компанія». Стабільне зростання кількості жителів громади та збільшення транспортних засобів вимагає перерозподілу транспортних потоків. Це передбачає розширення дорожньої мережі, внесення змін в організацію дорожнього руху, розвиток міської мобільності та заохочення використання альтернативних способів пересування. Муніципальний та приватний громадський транспорт потребують модернізації та оновлення для забезпечення безбар'єрного доступу всіх пасажирів [36].

Аеропорт «Вінниця» є регіональним міжнародним аеропортом України, здатним обслуговувати міжнародні рейси та літаки типу A320/B737-800. Зона обслуговування охоплює 8 областей України, північні райони Молдови та понад 6,0 млн осіб. Аеродром «Вінниця» функціонує як аеродром спільного базування з Повітряними силами Збройних сил України, що робить його стратегічним об'єктом для обороноздатності та розвитку міжнародного партнерства між Україною та НАТО.

Внаслідок масованого ракетного удару зруйновано командно-диспетчерський пункт та аеродромну диспетчерську вежу аеропорту «Вінниця». Пошкоджено також будівлю аеровокзалу, включаючи зовнішні інженерні мережі та споруди.. За результатами технічного звіту обстеження зруйнованого майна будівлю визнано аварійною та рекомендовано до знесення. Відповідно до отриманого звіту, будівля аеровокзалу визнана непридатною для нормальної експлуатації.

Знищення та пошкодження енергетичної інфраструктури вимагає зменшення споживання енергоносіїв та підвищення енергоефективності. Це включає капітально-відновлювальні роботи рухомого складу для зменшення споживання електроенергії та впровадження альтернативних джерел енергії [15].

Більшість будівель у Вінницькій ТГ не відповідають сучасним будівельним нормам та стандартам енергоефективності. Переважна частина

об'єктів була збудована до 1980 року і потребує капітального ремонту або реконструкції. Деякі з них є пам'ятками архітектури місцевого чи національного значення, що вимагає додаткових процедур під час реставрації.

За сприяння експертів українсько-канадського Проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС) розроблені та затверджені: «Програма розвитку соціального підприємництва на території Вінницької міської ОТГ на 2022-2022 роки» (рішення міської ради від 18.06.2022 №2230) та «Програма розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2023-2023 роки» (рішення міської ради від 30.10.2022 №2447).

Розпочато реалізацію Програми розвитку соціального підприємництва. Так, за ініціативи громадської організації «Освітній простір 2.0» у травні-червні учням 7-11 класів шести закладів загальної середньої освіти презентовано проект «Майстерня шкільних ініціатив: соціальне підприємництво»; налагоджено співпрацю з всеукраїнськими (регіональними) організаціями: Future Development Agency, School of ME, Український форум благодійників тощо.

Висновок до розділу 2.

Вінниця протягом тривалого часу розвивалася як комфортне, інноваційне європейське місто, утверджуючи себе як регіональний лідер серед міст Центральної України. Це підтверджується її статусом найкомфортнішого міста України протягом восьми років поспіль. Вінницька міська територіальна громада, в умовах російської військової агресії проти України, взяла на себе значну частину важливих завдань у гуманітарній та соціальній сферах, приймаючи внутрішньо переміщених осіб і забезпечуючи функціонування системи критичної інфраструктури. Окрім того, громада зазнала впливу через міграцію та релокацію виробництв, а також постраждала від ракетних атак.

Аналіз соціальної інфраструктури Вінницької територіальної громади свідчить про значні виклики та потреби, що виникають унаслідок впливу війни.

Соціальна інфраструктура Вінницької громади потребує комплексного підходу до модернізації та розвитку, враховуючи актуальні виклики та потреби населення, що активно змінюється у соціально-економічних умов.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ВІННИЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

3.1. Пропозиції щодо вдосконалення соціальної інфраструктури у Вінницькій територіальній громаді

Європейський курс розвитку Україна обрала ще в 1997 році, а в червні 2022 року отримала статус країни-кандидата на вступ до ЄС, що відкриває широкі можливості для територіальних громад України через залучення фінансових заходів та програм, які раніше були недоступні. Досвід Балканських країн (Боснії і Герцеговини, Північної Македонії, Словенії, Хорватії, Сербії, Чорногорії, Косово), які після збройних конфліктів 1991-2001 років (відзначених як югославські війни) змогли залучити міжнародне співтовариство до фінансування програм відбудови. Вони адаптувалися до розвитку відповідно до європейських стандартів, що є шляхом, який Україні, ймовірно, також доведеться пройти після завершення російсько-української війни. Подібними до України за чисельністю населення, за статистичними даними ООН, є Польща та Іспанія [18, с. 58]. Тому запропоновані нами пропозиції будуть направлені на покращення соціальної та інфраструктурної ситуації у Вінницькій громаді посиляючись на досвід країн ЄС.

1. Модернізація житлового фонду та енергоефективність через впровадження програм реновації за підтримки держави та міжнародних партнерів, таких як програми "Зелених домов" у Німеччині або Польщі, де заохочується утеплення старих будинків, модернізація систем опалення та використання відновлюваних джерел енергії. Не менш важливим у цьому напрямку є створення пільгових кредитних або грантових програм для власників житла на капітальні ремонти та підвищення енергоефективності, як це зроблено у Фінляндії та Данії.

Слід згадати, що згідно зі статтею 15² Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», існують положення програми громади, де існують складові вихідні дані для розробки та внесення змін до містобудівної документації на місцевому рівні. Містобудівна документація на місцевому рівні включає:

- комплексний план просторового розвитку територій громади;
- генеральні плани населених пунктів;
- детальні плани територій [25].

З 2021 року плани зонування територій населених пунктів розробляються в рамках генеральних планів. У червні 2020 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 707-р була затверджена теперішня територія Вінницької міської територіальної громади, до складу якої увійшли території Вінницької, Вінницько-хутірської, Велико-крушлинецької, Гавришівської, Деснянської та Малокрушлинецької, Писарівської (с. Писарівка та с. Щітки), Стадницької територіальних громад. Розробка цієї документації дає змогу:

- визначити точні межі території Вінницької міської територіальної громади та обсяг повноважень Вінницької міської ради;
- внести дані про межі території громади до Державного земельного кадастру, що забезпечить отримання офіційного статусу;
- вирішувати спори з сусідніми територіальними громадами щодо меж, якщо такі спори виникатимуть. Акцентуючи увагу на цьому громада має врахувати потреби у житлі її громадян. Житлово-комунальна інфраструктура громади повинно включати будівництво нових житлових комплексів, що особливо актуально для молодих родин та переселенців.

Незамінним є потреба у модернізації комунальних мереж: підвищення якості водопостачання, водовідведення та опалення, а також розширення системи збору та утилізації відходів та покращення енергоефективності через впровадження програм термомодернізації житлових і громадських будівель для зменшення споживання енергії [30].

Планувальні рішення генеральних планів, планів зонування населених пунктів і детальних планів територій у межах територіальної громади повинні бути включені до комплексного плану, за умови їх відповідності чинному законодавству та актуальності.

2. Розвиток соціальної інфраструктури пропонуємо здійснювати із запозиченням досвіду Франції щодо інтеграції переселенців та внутрішньо переміщених осіб через створення центрів соціальної адаптації та професійної перекваліфікації. Такі центри допоможуть переселенцям швидко інтегруватися в громаду та знайти нові можливості для працевлаштування. Саме поширення європейських практик інклюзії та підтримки вразливих верств населення через створення спеціалізованих центрів реабілітації та підтримки людей з інвалідністю практикується в Швеції та Нідерландах.

3. Розвиток системи охорони здоров'я повинен включати:

- модернізацію медичних закладів від оснащення лікарень і поліклінік сучасним обладнанням для діагностики та лікування до залучення кваліфікованих лікарів;
- створення центрів первинної медико-санітарної допомоги особливо у віддалених районах громади;
- запровадження онлайн-консультацій для зручності пацієнтів, що проживають далеко від медичних установ.

4. Освітня інфраструктура потребує:

- розширення та модернізація шкіл та дитячих садків із забезпеченням їх належної кількості місць для дітей, осучаснення навчальних приміщень та впровадженням інтерактивних технологій;
- організації центрів підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки для дорослих, щоб забезпечити доступ до нових професій і підтримати зайнятість населення.

5. Пропонуємо покращити міську мобільність та транспортну інфраструктуру впровадженням європейського досвіду "розумного" планування транспорту, як у Нідерландах чи Німеччині. Наприклад, активне

стимулювання використання велосипедного транспорту через створення мережі велошляхів, програм пільгових абонементів для громадського транспорту - побудова велодоріжок, велопарковок, а також стимулювання використання велосипедів як екологічного транспорту.

Наступним кроком може бути розширення мережі електротранспорту та впровадження електробусів, як це активно робиться у містах Норвегії та Швейцарії для зниження залежності від викопних видів палива.

Незмінним виступає потреба у:

- поліпшенні громадського транспорту, тобто оновлення парку громадського транспорту (автобусів, тролейбусів), зокрема запровадження екологічно чистого транспорту (електробусів);
- розширенні транспортної мережі через створення нових маршрутів для забезпечення зручного транспортного сполучення з віддаленими населеними пунктами громади.

6. Соціальні послуги та підтримка вразливих категорій можливе через розширення центрів соціальної допомоги, а саме:

- забезпечення доступу до послуг соціальних працівників для пенсіонерів, людей з інвалідністю та інших вразливих груп;
- програми підтримки для молоді через створення молодіжних центрів, надання стипендій для освіти та розвитку, а також забезпечення місць для дозвілля та спортзалів;
- центри реабілітації, тобто організація центрів для психологічної та фізичної реабілітації ветеранів, переселенців та інших осіб, що пережили травматичні події.

Відновлення критичної інфраструктури потребує використання досвіду післявоєнної відбудови у країнах ЄС, таких як Боснія і Герцеговина чи Хорватія. Залучення міжнародних інвестицій та грантів для відбудови зруйнованих об'єктів інфраструктури, таких як лікарні, школи, транспортні вузли. Постійна співпраця з міжнародними організаціями, як-от

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) для підтримки великих інфраструктурних проєктів.

7. Впровадження європейського підходу до культурної дипломатії, н-д, Франція та Італія активно підтримують культурні ініціативи через фінансування міжнародних проєктів та створення культурних центрів для збереження місцевої культурної спадщини.

Культурна та спортивна інфраструктура можливо відновити через:

- відкриття або оновлення культурних центрів, бібліотек, кінотеатрів і музеїв для організації освітніх та культурних заходів;
- побудова сучасних спортивних комплексів, доступних для всіх верств населення, підтримка дитячих спортивних шкіл та секцій;
- створення зон відпочинку, парків, скверів для проведення культурних подій, фестивалів та концертів.

Важливим кроком у відновленні громади є впровадження електронного урядування, що потребує:

- переведення адміністративних послуг в онлайн-формат для зручності громадян (отримання довідок, реєстрація документів тощо);
- створення онлайн-платформ для спілкування з мешканцями щодо актуальних питань розвитку громади, залучення до обговорення проєктів та ініціатив.

Необхідною умовою має бути озеленення громадських територій, тобто створення та підтримка зелених зон для покращення екологічної ситуації та зниження рівня забруднення повітря. Систематична організація тренінгів та семінарів щодо збереження природи та зменшення використання пластику.

Дані пропозиції можуть стати основою для комплексного розвитку соціальної інфраструктури Вінницької територіальної громади, що сприятиме підвищенню комфорту, рівня життя та благополуччя мешканців.

3.2. Обґрунтування стратегії розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні (на прикладі Вінницької міської ради)

Сучасні виклики, зокрема війна, міграція, економічні й соціальні зміни, вимагають комплексного підходу до формування соціальної інфраструктури, яка забезпечить доступність, інклюзивність і якість послуг для всіх верств населення. Комплексний план дій, спрямований на забезпечення сталого та збалансованого розвитку громадських послуг, що відповідають сучасним потребам населення покладено на стратегію розвитку соціальної інфраструктури, що також визначає пріоритети та механізми впровадження ключових проектів у співпраці з державними, приватними і міжнародними партнерами, забезпечуючи гармонійний розвиток громади у відповідності до національних та глобальних стандартів [29].

Для забезпечення максимальної участі громадськості у підготовці Програми комплексного відновлення території Вінницької міської територіальної громади було проведено опитування широкого кола респондентів з метою виявлення проблем та потреб мешканців, враховуючи їх інтереси та перспективні запити. З цією метою було розроблено анкету для опитування жителів громади, включаючи тих, хто виїхав за кордон, осіб, що навчаються або працюють у громаді, але проживають за її межами, внутрішньо переміщених осіб, а також респондентів різних вікових та соціальних груп. Анкета складалася з 11 питань з варіантами відповідей та відкритою можливістю висловити своє бачення проблем.

Питання анкети охоплювали чинники, що вплинули на рішення залишитися, повернутися або не повертатися до громади під час воєнного стану; фактори, що є важливими для добробуту та життєвого комфорту в громаді; пріоритетні напрями розвитку та сильні сторони громади.

Програма комплексного відновлення території Вінницької міської територіальної громади спрямована не на відновлення громади до стану, що

був до війни, а на її модернізацію. Це проєкт, орієнтований на людей, а не лише на відбудову інфраструктури. Програма вважається швидким і ефективним інструментом, який визначить стратегічні цілі для глибоких якісних перетворень. Вона формує концептуальну основу та функціонує як перехідна міжгалузева стратегія. Розвиток громади узгоджується з напрямками розвитку України та відповідає Цілям сталого розвитку до 2030 року.

Таблиця 3.1 - Паспорт програми комплексного відновлення території Вінницької міської територіальної громади на 2024-2027 роки

1.	Дата, номер, назва розпорядчого документа органу викон-ї влади / органу місц. самоврядування про ініціювання розроблення Програми	29.06.2023р. №1649 «Про розробку Програми комплексного відновлення території Вінницької міської територіальної громади на 2023-2027 роки», зі змінами
2.	Дата, номер і назва документа про схвалення проєкту Програми/змін до Програми	10.05.2024р. №01-23-672 Лист Управління містобудування та архітектури Вінницької ВОДА
3.	Розробник Програми	Департамент відновлення та розвитку Вінницької міської ради
4.	Співрозробники Програми	Структурні підрозділи Вінницької міської ради
5.	Відповідальний виконавець Програми	Департамент відновлення та розвитку Вінницької міської ради
6.	Учасники Програми (співвиконавець)	Структурні підрозділи Вінницької міської ради; Виконавчий комітет міської ради
7.	Термін реалізації Програми	2024-2027 роки
8.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, всього	Виконання заходів Програми фінансуватиметься комплексними і цільовими програмами за кошти державного, обласного бюджетів, бюджету громади, ін. джерел
9.	Мета Програми	Визначення комплексу пріоритетних заходів та формування політики відновлення, залучення інвестицій, отримання міжнародної та державної допомоги, планування конкретних заходів подальшого відновлення та розвитку громади

Враховуючи бачення та пропозиції мешканців громади Виконавчий комітет Вінницької міської ради став Ініціатором розроблення Програми комплексного відновлення території Вінницької міської територіальної громади на 2024-2027 роки (згруповано та подано у таблиці 3.1).

З урахуванням сучасних викликів та впливу війни, враховуючи думку громадськості, на основі проєкту змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та Стратегії 3.0, а також з огляду на те, що ключовими пріоритетами бюджету Вінницької міської територіальної громади на 2024 рік є безпека та оборона, стійкість і турбота, було визначено стратегічні та оперативні цілі до кінця 2027 року і завдання для їх реалізації. Стратегічні та оперативні цілі Вінницької міської територіальної громади на найближчу перспективу також представлені у вигляді таблиць додатка Б.

З метою забезпечення соціального захисту окремих категорій громадян Вінницької міської територіальної громади, надання якісних соціальних послуг людям похилого віку, особам з інвалідністю, а також особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах, відповідно до пункту 22 частини 1 статті 26 та частини 1 статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», міська рада вирішила затвердити «Комплексну програму «Основні напрямки соціальної політики Вінницької міської територіальної громади на 2022-2026 роки». З метою реалізації даної програми громадою проводився моніторинг основних показників, що представлений у таблиці додатка В.

Враховуючи потреби Вінницькою територіальною громадою намічено основні цілі сталого розвитку, що включають:

- подолання бідності, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на скорочення рівня бідності та покращення життєвих умов для вразливих верств населення через забезпечення доступу до базових послуг, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальний захист, створення можливостей для працевлаштування та підвищення доходів, підтримка малозабезпечених

сімей, зменшення нерівності та забезпечення справедливого розподілу ресурсів;

- викорінення голоду, забезпечення продовольчої безпеки, покращення харчування та сприяння сталому сільському господарству;
- сприяння здоровому способу життя та забезпечення добробуту для людей будь-якого віку;
- надання інклюзивної, справедливої та якісної освіти для всіх, а також створення умов для навчання протягом життя;
- досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей;
- гарантування доступу до безпечних водних ресурсів та санітарії;
- забезпечення доступу до надійної, доступної, сталої та сучасної енергії для всіх;
- підтримка сталого економічного зростання, повної зайнятості та гідної праці для всіх, розвиток інфраструктури, підтримка інклюзивної та сталої індустріалізації та сприяння інноваціям;
- підтримка сталого розвитку міст і населених пунктів, забезпечення їхньої безпеки, стійкості та екологічної стабільності;
- перехід до раціональних моделей споживання та виробництва;
- вжиття заходів для боротьби зі зміною клімату та її наслідками;
- відновлення та збереження наземних екосистем, раціональне управління лісами, боротьба з опустелюванням, відновлення деградованих земель та збереження біорізноманіття;
- підтримка миру, забезпечення доступу до правосуддя та створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях;
- посилення засобів реалізації Глобального партнерства для досягнення сталого розвитку [37].

Намічені напрямки відображають стратегічні програми, спрямовані на досягнення сталого розвитку, якості життя мешканців, економічної стабільності, соціальної рівності, екологічної стійкості, а також розвитку інфраструктури інших важливих аспектів життєдіяльності та громади. Дані

напрямки характеризують конкретні результати, до яких прагне громада у довгостроковій перспективі, забезпечуючи чітку візію майбутнього розвитку та механізми досягнень.

Висновок до розділу 3.

Намічені конкретні пропозиції щодо вдосконалення соціальної інфраструктури у Вінницькій територіальній громаді на прикладі країн ЄС, що можуть стати основою для комплексного розвитку соціальної інфраструктури громади та сприятимуть підвищенню комфорту, рівню життя та благополуччя мешканців.

Громадою поставлені конкретні цілі Програми комплексного відновлення, що впроваджує сучасні підходи та практики розвитку, а також збереження культурного різноманіття та національної пам'яті. Ця програма визначає ключові соціальні, економічні, екологічні та просторові пріоритети відновлення та передбачає комплекс заходів для їх реалізації.

Особливість формування стратегії розвитку соціальної інфраструктури полягає в її інтеграції до Програми комплексного відновлення Вінницької області. Успіхи Вінницької громади мають поширюватися на всю область, а місто, як обласний центр, відіграватиме ключову роль у досягненні цілей у соціальній, гуманітарній, економічній та екологічній сферах.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

При виконанні даної кваліфікаційної роботи відповідно до поставлених завдань сформовано наступні висновки:

1. Аналізуючи наукову літературу теоретичною основою поняття «соціальна інфраструктура» виступає багатогранність цього поняття, що вимагає глибокого теоретичного аналізу через свою широку функціональність та гуманітарну спрямованість. Вона представлена в населених пунктах різного масштабу (містах, районах, селах) і створює умови для комфортного проживання, сприяючи відтворенню трудових ресурсів. До її складових належать освіта, культура, охорона здоров'я, побутові послуги, житлово-комунальне господарство, транспорт, зв'язок та інші елементи.

2. Вінницька територіальна громада, в умовах російської військової агресії проти України, взяла на себе значну частину важливих завдань у гуманітарній та соціальній сферах, приймаючи внутрішньо переміщених осіб і забезпечуючи функціонування системи критичної інфраструктури. Окрім того, громада зазнала впливу через міграцію та релокацію виробництв, а також постраждала від ракетних атак. Процес відновлення потребує нового шляху до відтворення громади.

3. Проведений аналіз стану та проблем розвитку соціальної інфраструктури Вінницької громади показав недостатність внутрішнього фінансового ресурсу для сталого розвитку громади через зростання навантаження на бюджет громади. Недостатня розвиненість соціальної інфраструктури, поганий стан доріг, брак доступу до якісних медичних і освітніх послуг погіршують умови життя мешканців, скорочення робочої сили, недостатня підтримка малого і середнього бізнесу обмежують економічний розвиток громади.

4. Аналіз соціальної інфраструктури Вінницької територіальної громади свідчить про значні виклики та потреби, що виникають унаслідок впливу війни та зростання кількості населення (за рахунок ВПО), а саме:

- зростає кількість звернень щодо психіатричної допомоги для дітей, що зумовлено відсутністю батьків у зв'язку з військовими діями;
- спостерігається збільшення кількості людей з інвалідністю, що вимагає розширення обсягу реабілітаційних послуг, зокрема через будівництво спеціалізованих комплексів;
- існує потреба в модернізації та покращенні умов для діяльності культурних установ, також у капітальному ремонті та реконструкції оновлення прибудинкових територій.

В загальному соціальна інфраструктура Вінницької громади потребує комплексного підходу до модернізації та розвитку, враховуючи актуальні виклики та потреби населення, що активно змінюється у контексті війни та соціально-економічних умов.

5. Запропоновані конкретні заходи щодо вдосконалення соціальної інфраструктури у Вінницькій територіальній громаді на основі досвіду країн ЄС, які можуть стати підґрунтям для комплексного розвитку інфраструктури та сприяти підвищенню комфорту, рівня життя й добробуту мешканців.

6. Особливістю формування стратегії розвитку соціальної інфраструктури є її інтеграція в Програму комплексного відновлення Вінницької області. Громадою визначено конкретні стратегічні цілі, які закладені у Програмі комплексного відновлення. Програма встановлює ключові соціальні, економічні, екологічні та просторові пріоритети, а також передбачає комплекс заходів для їх реалізації.

Досягнення громади повинні бути поширені на всю область, а місто Вінниця, як обласний центр, відіграватиме центральну роль у досягненні цілей у соціальній, гуманітарній, економічній та екологічній сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бернадська Г., Мамотюк М. Поняття про основні типи населених місць. Матер. Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. «Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів», 19.04.2018. URL : <https://konfgeolutsk.wordpress.com/>
2. Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей: Міжнародний документ від 30.09.1990 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_075#Text
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
5. Європейський кодекс соціального забезпечення : Міжнародний документ від 16.04.1964 р. № 48 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329#Text
6. Загальна декларація прав людини : Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.
7. Кириченко С. О. Підходи до визначення сутності поняття «соціальна інфраструктура» та її функціональне призначення. Проблеми системного підходу в економіці. 2016. Вип. № 1 (55). С. 56-60. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2016_1_12.
8. Кінаш І. П. Суть та зміст поняття «соціальна інфраструктура». Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2012. № 2, Т. 1. С. 202-204.
9. Кобилін П. О. Підходи до визначення поняття «соціальна інфраструктура». Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Геологія. Географія. Екологія. 2013. № 1084. Вип. 39. С. 137-142. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhG_2013_1084_39_23.

10. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141
11. Лисенко, І. В. Соціальна інфраструктура як основа формування людського потенціалу в системі європейських координат. Проблеми і перспективи економіки та управління, (2(14), 2021 013–023. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/154829>
12. Ліжевський А. Л. Правові засади публічного адміністрування у сфері соціального захисту населення. Право і суспільство. № 1. Ч.2. 2021. С. 73-80. URL : <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/f408d82a-a701-4b67-9c0a-d680f887ffad/content>
13. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів заходів з їх реалізації (із застосуванням підходу смарт-спеціалізації). Regional development policy and action project.U-LEAD with Europe Programme, 2018. URL : https://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf
14. Мовчанюк А.В. Концептуальні основи реформування системи державного управління в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. № 2 (25). 2020. С. 20 – 24. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3593>
15. Мовчанюк, А. Публічне управління як стратегічний інструмент для забезпечення сталого розвитку територій. Економіка та суспільство, 2024 60с. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-50>
16. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування: конспект лекцій для здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня «доктор філософії» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / Укладач С.В. Майстро. Х. : НУЦЗУ, 2020. 55 с.
17. Оробей В. В. Правове регулювання публічного управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій в Україні. Вісник

Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2022. Вип. 2 (17). С. 254–260.

18. Оробей В.В. Публічне управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій України. Дисер. за спец. 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків, 2024. 282 с.

19. Офіційний сайт Департаменту економіки і інвестицій Вінницької міської ради - <https://new.vmr.gov.ua/departament-ekonomiky-i-investytsii>

20. Офіційний сайт. Вінницька міська рада <https://2021.vmr.gov.ua/Lists/VinnytsyaCity/ShowContent.aspx?ID=3>

21. Офіційний сайт. Вінницька міська рада. Перелік адміністративних послуг соціального спрямування. <https://www.vmr.gov.ua/perelik-administratyvnykh-posluh-sotsialnoho-spriamuvannia>

22. Пігуль Н. Г. Соціальна інфраструктура: функціональне призначення та особливості розвитку. Економічний аналіз. 2014. Т. 16. № 1. С. 117-122. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_16\(1\)__19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_16(1)__19).

23. Практичні аспекти публічного управління в контексті сталого розвитку : монографія / [В. М. Бабаєв, М. М. Новікова, С. І. Чернов та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 238 с.

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг: Закон України від 10.12.2015 р. № 888-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/888-l 9>

25. Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування : Закон України від 22.02.2024 № 3590-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3590-20#Text>

26. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон

України від 23.03.2000 № 1602-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

27. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 № 1621-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

28. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 14 травня 2022 р. №157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

29. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2023 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2023-%D0%BF#Text>

30. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2023-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2022 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2022-%D0%BF#Text>

31. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету міністрів України від 05.08.2020 №695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF>

32. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

33. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

34. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. №1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>.

35. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

36. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.07.2019 № 722/2019
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>

37. Програма Комплексного відновлення території Вінницької міської територіальної громади на 2024-2027 роки. Вінниця, 2024. <https://e-construction.gov.ua/files/restoration/2024-05-14/a02810f5-1a25-4f2d-a064-7f6c264f5f87.pdf>

38. Пронько Л.М. Становлення та розвиток місцевої влади в Україні. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. №3. С.88-96.

39. Пронько Л.М., Россоха В. Об'єднання сільських громад як чинник розвитку земельних відносин. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 9. С. 124-135.

40. Рішення Верховного Суду від 09.12.2019 р. №Пз/9901/19/19 (справа №300/1695/19) щодо визнання протиправним зменшення доплат для учасників бойових дій. URL : <https://opendatabot.ua/court/86360472-7f168c1a209a2cb3e870549e895313b7>

41. Рішення Верховного Суду від 21.01.2019 р. №Пз/9901/56/18 (справа №240/4946/18) щодо перерахунку пенсій постраждалим внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС URL : [_2019](#)

42. Садчикова І. Концептуальні положення обґрунтування сутності категорії «інфраструктура». Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. № 4 (24). С. 155-169.

43. Самборська О.Ю. Сучасні підходи до участі громад у процесі планування місцевого економічного розвитку. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2022. №6 (58). С. 39-46

44. Світовий О.М., Мовчанюк А.В., Дяченко М.І. Реформування адміністративно-територіального устрою в умовах децентралізації влади:

проблеми та перспективи. Право та державне управління. № 3. 2020. С.157-161. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.3.23>

45. Скрипнюк О.В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2000. 600 с.

46. Фурман І.В. Напрями впровадження зарубіжного досвіду в систему ефективної роботи органів місцевого самоврядування України в умовах децентралізації влади. Colloquium – journal. 2022. №22 (74). С. 47-

47. Хартія Співтовариства про основні соціальні права працівників: Міжнародний документ від 09.12.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_044#Text

48. CASE OF GRUDIĆ v. SERBIA. The European Court of Human Rights (Second Section) URL : <https://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2012/708.html>

49. Patyka N., Sokolova A., Movchaniuk A., Sysoieva I., Khirivskyi R. Ukraine's rural areas in the conditions of decentralization and local self government reform: challenges and prospects. Agricultural and Resource Economics. 2023. Vol. 9. № 3. Pp. 266–295. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.12>.